

Становище

От доц. д-р Тина Николаева Георгиева

за дисертационния труд на Кирил Георгиев Илиев -редовен докторант по професионално направление – 2.2 История и археология на тема „България и неославянското движение на Балканите (1908-1913)“

Дисертационният труд на Кирил Илиев е посветен на тема, която поради своята политическа злободневност, не губи своята актуалност и днес, въпреки дистанцията на времето. През последните години отделни аспекти от неославизма бяха обект на научни търсения, но рядко движението е поставяно в контекста на балканските събития от началото на 20 век, а това прави подобни изследвания особено значими.

Представеният текст се състои от увод, 3 глави, заключение и библиография с общ обем от 310 стр. При написването на работата са използвани публикувани документи, значителен брой материали от периодичния печат, както и архивни материали от фондовете на ЦДА, БИА-НБКМ и НА-БАН, свързани с лидерите на българското неославянско движение (Стефан Бобчев, Стефан Костов, Никола Бобчев и др.).

В увода авторът аргументирано обосновава избора на тема, хронологичния обхват, обекта и целите на изследването, както и кратък преглед на историографията по изследвания проблем.

Първа глава изследва развитието на неославизма в периода 1908-1909 г. В нея са представени, от една страна, ключовите моменти в историята на движението, каквито са Славянския конгрес в Прага (1908) и славянските съвещания в Москва и Петербург (1909), а от друга – онези събития, които оказват влияние върху еволюцията на неославизма и позициите на неговите лидери, каквато е Босненската криза. Глава втора е посветена на проведените в София през 1910 г. Славянски събор и съпътстващите го общославянски инициативи. Трета глава изследва развитието на неославянското движение преди и по време на Балканските войни. Проследени са последните общославянски инициативи в този период, активизирането на славянските организации по време на войната и краха на движението, съвпаднало с края на Междусъюзническата война. Според автора в периода 1911-1912 г. в България идеята за славянска солидарност се разглежда през призмата на българо-сръбските и българо-

руските отношения и се превръща във водещ мотив при скрепяването на съюза между България, Сърбия и Черна гора. Неославизмът е фундаментът, върху който балканските държави стъпват по пътя към войната, а резултатът от нея се възприема не само като териториална, но и като идеологическа победа.

Избраната структура позволява на автора да разкрие основните принципи на неославизма; задачите, които движението си поставя и главните въпроси, които се обсъждат в хода на организирания общославянски конгреси. Представени са проблемните теми (като руско-полския конфликт и свързаната с тях украинска тема, съдбата на Македония), които се оказват препъникамък пред концепцията за славянска солидарност. Наред с това К. Илиев умело посочва как – под влияние на променящата се международна обстановка – се променят и приоритетите пред новото славянско движение, и гледните точки на неговите лидери.

Основен акцент в работата все пак остава българската следа в неославизма. Текстът последователно проследява българското участие в общославянските инициативи. Особено внимание се отделя на отношението на различните общественно-политическите среди в България към възроденото славянско движение, което считам за съществен принос на дисертацията. Авторът акцентира върху разделението в българското общество по въпроса за неославизма и неговите идеи, а анализът на силно наюнсираните позиции на отделните партийни и политически ясно открояват връзката на общославянската идея с отношението към Русия, от една страна, и със съдбата на Македония, от друга.

Кирил Илиев демонстрира добро познаване на изследвания проблем, на международната обстановка, в която се развива неославянството, както и умение да коментира събитията в контекста на настъпващите промени в политическата ситуация и в обществените нагласи. Убедително звучат и направените в дисертационния труд изводи: че за повечето славянски народи неославизмът е средство да се постигнат определени национални задачи. За българските участници в движението идеята за славянска солидарност е начин за сближаване с Русия, която е ключов фактор за решаването на македонския въпрос. А това е причина българските лидери на неославянското движение да се съобразяват с мнението на руската страна и да променят възгледите си съобразно измененията в позициите на руският неославизъм. Споровете след българското общество авторът основателно оценява като продължение на стария спор за това дали външната политика на България трябва да се основава на признанието на Русия за неизменен съюзник.

Кирил Илиев посочва седем научни приноса в труда си; сред тях бих открила въвеждането в научен оборот на непубликувани документи, анализ на българските възгледи за неославизма и влиянието на външнополитическата ситуация върху тях. Авторът има три публикации по темата в научни издания. Представил е всички документи, необходими за процедурата за защита на дисертационния труд.

Сред забележките към текста бих посочила необходимостта от по-внимателно боравене с понятия като „панславизъм“ и „славянофилство“, както и повече прецизност при оценките за техния характер. Честото използване на темата за панславизма изисква да се обясни какво съдържание се влага в този термин: дали става въпрос за политическо, литературно или друго единение. Ако претенциите на Русия да бъде естествен лидер на славянството се считат за панславизъм, това следва да се уточни. Но ако под панславизъм се разбира политически съюз на славяните под егидата на Русия, да се говори за панславизма като за едва ли не държавна руска политика и концепция, подкрепяна от руското общество, е най-меко казано, пресилено.

Подобни неточности очевидно са резултат от известно предоверяване на използваните от автора източници – научни разработки, но особено материали от периодичния печат. Значителна част от текстовете, коментиращи темата за панславизма и руската политика, са политически или партийни изказвания, с отчетлив пропаганден смисъл, което предполага към тях да се подхожда с необходимата доза критичност. Липсата на изследователска отдалеченост води до откровено неточни коментари като например тезата за „панславянски принципи на „православието, автокрацията и националността, провъзгласени от Сергей Уваров“. (с. 23) и поставянето на знак за равенство между „панслависти и славянофили от стария тип“. (с. 59).

В текста има са допуснати известни неточности като повторения (с. 199, 203 – за делегатите на бъдещия конгрес, с. 198, 203 – за икономическите въпроси), противоречащи си твърдения (относно не/участието на поляци на лекарския конгрес – с. 218-219), които при бъдеща публикация на текста следва да се изчистят.

Но направените забележки не променят положителната оценка за работата на Кирил Илиев, поради което препоръчвам на уважаемото жури да присъди на Кирил Илиев научната и образователна степен „доктор“.

София, 1 февруари 2026 г .

доц. д-р Тина Георгиева